

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

канд. пед. наук, доцент Толмачова Ірина Миколаївна,
здобувач вищої освіти Гречихіна Наталія Віталіївна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Україна

На сучасному етапі розвитку українського суспільства до початкової освіти висуваються нові вимоги. Це зумовлює необхідність інноваційних змін в принципах і підходах до організації освітнього процесу у школі першого ступеня; перегляд та якісне оновлення змісту початкової освіти, зокрема, через системну реалізацію його інтеграції. Актуальність ідеї інтеграції змісту освіти полягає не лише в успішній реалізації нових освітніх завдань, визначених державними документами, а й в покращенні ефективності опанування молодшими школярами навчального матеріалу, формуванні в них системного мислення, цілісної картини світу та забезпеченні досвіду перенесення отриманих знань, умінь, навичок (далі – ЗУН) у незнайомі ситуації.

Крім того, важливість реалізації цього напрямку зумовлена необхідністю об'єднання схожого матеріалу з різних навчальних предметів навколо однієї ідеї та зменшення часу на його засвоєння, що допомагає вчителям вирішити одну з головних суперечностей сучасної початкової освіти – протиріччя між великим обсягом навчального змісту та обмеженим часом на його засвоєння.

Мета роботи – схарактеризувати інтеграцію змісту освіти як засіб формування особистості молодшого школяра.

Вихідним поняттям нашого дослідження є інтеграція, що в перекладі з латинської (від лат. *integrum* – ціле, лат. *integratio* – відновлення) означає процес поєднання, взаємопроникнення, об'єднання будь-яких елементів (частин) в єдине ціле.

Інтеграція – це досить складне і багатоаспектне педагогічне явище, дослідження якого продовжуються протягом багатьох років. На сьогодні ученими здійснено низку науково-педагогічних досліджень, у яких відображено різні погляди на теоретичні та методологічні основи інтеграції в освіті. Дослідження проблеми інтеграції змісту освіти висвітлено в працях сучасних науковців: В. Андрущенко, С. Гончаренка, І. Зязюна, М. Іванчук, І. Кошловської та інших. Застосування інтегрованих форм організації навчання в початковій школах сьогодні вивчають Н. Бібік, В. Ільченко, Л. Масол, О. Савченко. Вплив інтеграції на становлення цілісності особистості учня розкрито в працях М. Вашуленка, Т. Пушкарьової, В. Тименка, С. Якименка та інших.

Зважаючи на вищезазначені наукові доробки та приєднуючись до думки І. Кошловської в рамках нашого дослідження визначимо поняття «інтеграція змісту освіти» як процес взаємопроникнення, об'єднання в єдине ціле раніше ізольованих частин навчального матеріалу, який призводить до цілісності та

впорядкованості знань учнів, синтезу окремих навчальних дисциплін в єдину гармонійну систему [2].

О. Савченко трактує зміст сучасної початкової освіти через такі індивідуальні досягнення учня: знання (Я знаю, що ...); діяльність (Я знаю, як це зробити ... Я вмію це зробити ... Я можу ... Я роблю...); творчість (Я створюю ... Я придумую ... Я знаходжу ...); емоційно-ціннісна сфера (Я прагну до ... Я хочу досягти ... Я схвалюю ... Я відчуваю, що мені потрібно ...) [4].

Також аналіз педагогічних досліджень дозволяє визнати, що впровадження інтеграції змісту освіти в початковій школі сприяє емоційно-інформаційній цілісності сприйняття учнями навчального матеріалу, розвитку творчої активності і критичного мислення молодших школярів. Інтеграція змісту освіти акцентує увагу на розвитку в учнів бажання використовувати власний, отриманий раніше досвід, самостійно вирішувати проблеми, виявляти ініціативу та винахідливість в навчанні [3].

Основні методичні принципи інтеграції змісту освіти в початковій школі було сформульовано І. Большаковою та М. Пристінською [1]. До них віднесено: розвиток загальних рис для сумісних понять та предметів; зближення однорідних освітніх галузей та взаємозв'язок в змісті окремих навчальних дисциплін; опора на раніше засвоєні ЗУН; використання інноваційних та природовідповідних форм, методів та прийомів навчання; спрямованість освітнього процесу на «очікуваний результат».

Для результативного впровадження інтеграції змісту освіти вчителю необхідно знати: який обсяг знань з досліджуваного питання мають школярі; які ЗУН, набуті учнями на попередніх уроках, можна використати на поточному занятті; яку інформацію можна застосувати на кожному наступному уроці і якими новими відомостями цей урок доповнити; які прийоми, форми, методи навчання корисно застосувати на певному уроці; яких висновків від учнів доцільно очікувати в результаті роботи над проблемним питанням.

На думку О. Савченко критеріями ефективності впровадження інтеграції змісту освіти в початковій школі є [4]: ефективне сприймання учнями нового матеріалу під час уроків, самостійної підготовки, повторення навчального матеріалу та його закріплення, вироблення навичок успішного застосування цих знань; вільне опанування нових методів пізнання, аналізу, синтезу, висловлення і оформлення інформації; швидке оволодіння навичками самостійної роботи з науковою літературою, уміння систематизувати, узагальнити та перенести отримані знання у нову площину діяльності; системне набуття вмінь з використання наочності та засобів ІКТ; активна проектна діяльність учнів на основі здобутих ЗУН; зацікавленість учнів у різних формах позакласної діяльності.

Найефективніше інтеграцію змісту початкової освіти можна забезпечити в ході інтегрованого уроку. Інтегрований урок – це урок, метою якого є визначення загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. Ознаками такого уроку є: наявність підстави для інтеграції; інтегрований підхід до відбору змісту освіти; вибір належної форми проведення уроку; особлива структура [4].

Зауважимо, що проведення інтегрованих уроків в початковій школі потребує серйозної підготовки вчителя. Адже, як правило, теми в програмах навчальних дисциплін, що об'єднуються, мають певні відмінності в формулюванні, а уроки, які можна об'єднати відповідно до вимог інтеграції, заплановані в навчальній програмі з великим проміжком часу. Вчителю необхідно правильно відібрати навчальний матеріал відповідно до змісту уроку; емоційно забарити інформацію, щоб зацікавити учнів як під час уроку, так і в наступній самостійній діяльності; врахувати вікові та психологічні особливості учнів класу; повноцінно застосувати свої професійні та організаційні якості.

Отже, впровадження інтеграції змісту початкової освіти є актуальною вимогою сучасності. Інтегровані уроки на основі інтеграції змісту освіти дозволяють вчителю початкових класів позбавитися шаблонів та урізноманітнити освітній процес; створюють умови для формування всебічно-розвинутої, компетентної, творчої, активної особистості молодшого школяра; забезпечують ефективну взаємодію та взаємозбагачення учня і вчителя в процесі навчання.

Перспективу подальших наукових досліджень у цьому напрямі можуть становити педагогічні дослідження з метою забезпечення інтеграції змісту на всіх рівнях сучасної шкільної освіти, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, формуванню цілісної, самостійно діючої особистості учня та розвитку професійного потенціалу педагогів.

Список використаних джерел:

1. Большакова І. О., Пристінська М. С. Інтегроване навчання: тематичний та діяльнісний підходи, 2017. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/Integrovane-navchannja-modul.pdf> (дата звернення: 08.08.2019).
2. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи: монографія / за ред. С. У. Гончаренка. Львів: Світ, 1999. 302 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Білик Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 10.08.2019).
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.